

Po vseh avstrijskih kronovinah torej je velika večina šol te vrste po spolu mešana; le Dalmacija dela veliko izjemo. Precej nenormalne razmere so tudi v Ti-

rolski s Predarlško in Primorski na jedni; v Solnograški in Koroški na drugi strani.
E. Lah.

(Dalje prih.)

Ž o l n e.

(Konferenčna razprava: stvarna obravnava s pripravo za spisje.)

Naša mati je vestno pazila, da se ni nobeden nas otrok priučil pisanju.

Tako je govorila babica s svojim unukom, milovaje ga, da se mora vse preveč učiti. Vse drugače je pa bilo, ko je bila ona majhna. Njena mati jim je branila v šolo, da bi se kateri njih vešč pisanju, ne mogel zapisati hudiču, kakor bi že njo davno imel, ko bi znala pisati. Ker se pa je le podkrižala, zginil je rogatec pri istej priči, zapustivši le žveplen duh.

Takih mater in očetov, akoravno ne iz tega razloga, dobiš še dandanes; posebno radi povdarjajo nepotrebno pisavo pisem, okoristevaje za svojo trditve to ali ono malenkost. Tudi jaz sem proti pregesti pisavi pisem (v šoli), da poznajo le obliko. Vsebinsko jim poda potreba in prilžnost, ako le znajo svoje misli zapisati. To je lahko že mnog skusil, kajti spisje je bilo prejšnji šoli neznano, pisem nismo pisali.

Ko sem še jaz obiskoval domače vseučilišče imeli smo spisje le v lepopisji in zopet v lepopisji; v sredotočji njegovem; v pisanji „Kartelcov“.

Tudi drugod menda ni bilo dosti bolje. Spisje se je vedno zanemarjalo. Saj je zasledimo javno šele pred kakimi 100 leti (1782) kot nekak začetek v učenem redu Württembergškem: „Oni učenci, kateri znajo pisati, prepisavajo naj sem ter tja iz knjige, naj se jim časi narekuje, ali naj napišejo memorirano tvarino celo na pamet. To pa radi tega, da ne bodo le posnemali črk, temveč se sami priučili kaj pisati, kakor bi bilo prav, ako bi jih vadili pisati pisma“.

Tak je bil začetek.

Sedanja šola bavi se resno s spisjem. Predmet potrebuje pa vse pozornosti. Reči moram, da mi je ravno ta predmet delal največ preglavice, akoravno sem se rad in veliko z njim bavil.

Hvaležen sem torej sl. stalnemu odboru, da je spravil to na dnevni red. Ne pričakujte pa, da Vam podam s tem Bog zna kaj dovršenega in učenega, ne, podatí hočem le, kakor in kolikor resnično vzamem. Stvar sem resno premislil, prosim le pozornosti, da se bo mogla razviti stvarna in živa debata, od katere upam, (znabiti še kdo drugi,) največ pridobiti.

Za zgradbo rabim materijal, za pisanje besede. Najpreje znati moram stvar opisati z besedo, a to morem le tedaj, ako jo popolnoma poznam, potem šele s pismom.

S tem preidem k stvari.

Izbral sem si berilni sestav „Žolne“.

Da podam svojej razpravi praktičnejšo podobo, hočem se ozirati na dejanske razmere, na urnik, ki mi kaže pot pri pouku.

V ponedeljek imam pol ure naravoslovje. Tu začnem: Dosedaj smo govorili že o različnih živalih: sesalcih, ptičih in žuželkah. Naštej mi nekaj sesalcev, ptičev, žuželk! Ponovi mi predzadnji odstavek iz „Kos“ N.1 Pri besedah „mavrasta pivka še bobna po operelem deblu“, ustavim ga. O kom si sedaj nazadnje povedal? Kaj je pivka? Kakšna je? Zakaj ji pravimo mavrasta? Kje bobna? Po kakem deblu bobna? Katero drevo imenujemo operelo? Zakaj trka (bobna) po deblu?

Rekli smo, da je ta ptica koristna. Imamo pa še drugih takih ptic, katere so pivki podobne po trupu in koristi, imenujemo jih žolne. Kaj je pivka? (žolna). Pri nas imamo več žoln, ki se pa ločijo po barvi. Tu imam podobo žolne. Kakšne barve je? Zato jo imenujemo črno žolno. Kako bi imenovali pivko? (mavrasto žolno).

Pustimo pa pivko ter si oglejmo črno žolno. Ker vam je ne morem pokazati v resnici, oglejmo si to podobo.

Pri opisu hočemo obdržati sedanji red.

Črna žolna je ptica. Na močni glavi ima rdečo čepico. Kljun je dolg, robat in oster. Jezik je tudi dolg, konec je rožen in s kaveljci oborožen. Truplo njeno je šibko. Rep je trd, ter se lahko nanj opira. Nogi ima močni in zelo nazaj pomaknjeni. Na vsaki nogi ima štiri prste z ostrimi kremplji. Dva sta naprej, dva pa nazaj obrnena. Živi in gnezdi v gozdih. Hrani se le z mrčesi.

Ko sem jo tako opisal, velim šolarjem, da se pomaknejo raz svojih prostorov proti sredi. S podobo grem od klopi do klopi, ponavlja je med tem ves opis, kazaje na dotično reč. (Lože in lepše se to vrši, ako ima vsaj nabasano žival, najlepše pa s šele ustreljeno, ker le pri taki pokažeš najboljše orodje njeno — jezik.) Pri tem opisovanji ne držim se nikacega reda.

Ko smo si podobo (žival) natančneje ogledali ter opisali, nadaljujem:

Omenili smo že, da živi žolna v gozdu. S čim se hrani? Mrčes (žuželke) dobiva izpod drevesnega luba. Imenuj žuželko, ki živi pod lubom N.! (Razume se, da mora biti to otrokom že znano.) Ako išče žolna teh žuželk, obesi se s svojima kratkima, a močnima nogama na deblo, podpre se s trdim repom, s kljunom pa potrka po debelu. Ako je odmev drevesa krepak, mu je to znamenje, da ni tu zanj oprávka.

Zletel je na drugo deblo. Udarci bobne votlo po njem, tu bode zanj dovelj dela. Hitro prevrta s kljunom kos luba, ter ga odčesne (odtrga). Prestrašene žuželke beže na vse strani, a zastonj, ker s svojim na-

brušenim ter s kaveljci oboroženim jezikom jih prav hitro polovi.

Njen jezik je pa tudi za to ustvarjen. V miru leži v prav prožnati (raztegljivi) nočnici, zadej ima pa priraščena dva dvočlena jezička, ki tičita v posebni nožnici v gornjem delu kljuna. Kadar pa rabi jezik, pomakneta se ta rožička iz nožnice proti grlu ter potisneta jezik več cm iz kljuna, nekako tako, kakor potiska po konci stoječe oje voz izpod strehe, ako se je sprožilo ter se ob zidu spušča v navadno lego. Ker je pa njen jezik tudi tako gibčen, da more slediti vsaki zviti poti, ne uide mu nobena žuželka. Radi tega njena izvanredna (posebna) korist!

Črna žolna izteše v operelem suhem debelu v kakih 14 dneh luknjo, kjer misli valiti. Gnezda ne znaša, temveč znese kar na iverje 3—5 lepo belih jajec. Pri valitvi se vrstita „on in ona“. V 18 dneh izvale se grdi mladiči, ki niso starkama dolgo časa prav nič podobni. Pitata jih največ z mravljinčnimi bubami.

To luknjo porabi tudi za spalnico. Čudno je pri žolnah to, da se speč obesi s kremplji na notranjo steno svoje hišice. Sploh je vse njeno življenje na drevesu.

Iz vsega tega sprevidimo (o onih neznatnih škodah, kot obročkanje debela, zatiranje mravelj, obtesanje kake zdrave veje niti ne omenim), da je žolna prekoristna ptica, katere ne preganjajte, kakor tudi njih sorodnih detlov ne. Ponovimo!

Tudi v naših berilih imamo sestavek o žolnah. Vzemite berila! Najprvo prebere učitelj ali kateri boljih učencev.

S tem sem že prekoračil dotične pol ure iz naravoslovja. Za njim kaže urnik $\frac{1}{2}$ ure branje. Ostalo mi je za branje časa le $\frac{1}{4}$ ure. Preberemo! Drugič tolmačim nepoznane besede. Za prihodnji dan naj se naučé brati ter si ob enem zaznamvajo besede, katerih ne razumejo.

Tudi v torek imam na urniku po pol ure naravoslovje in branje. V $\frac{1}{4}$ ure ponovimo realistično tvarino, ostane mi za branje $\frac{3}{4}$. Kar sem včeraj tolmačil, ponovimo.

Tu podam sliko tolmačenja:

Razkrečeno deblo = razkoračeno, rogovilasto.

Krevljasto deblo = neravno, krivo.

Preperele vejice = trohnele a ne segnite.

Završi = lahko zašumi.

Pribiti = kako reč na drugo pritrditi (deska se pribije).

Prebiti = napraviti luknjo skozi reč (led se prebije). Te dva izraza so mi v nalogi vedno zamenjali.

Neutrujen = nikoli truden.

Iverje = male trščice.

Žolna = potrkon (ker potrka), gozdni tesar.

Mozg = stržen = les sredi debela, po katerem se pretaka drevesni sok.

Posla = dela = opravka.

Žolna = pernat tesar. Kako smo jo že prej imenovali?

Orodje = reč, katero pri delu rabimo.

Igla = šivanka.

Kavelje = kakor ključ za mrvo puliti (narišem).

Strelovito hitro sika = jezik tako hitro iztega in vttega, da mu ne moremo slediti, kakor streli ne, zatorej tako hitro ko strela.

Raženj = palica, na katero nabodejo Belokranjci in Hrvati jagnje ali prašička ter kar celega na njej peko; palica, na katero klobase obešajo.

Sulica = orožje, ki ima na konci droga nasajeno rezilo, kakor njen jezik, ki ima le konec trd in oster, torej suličast. Kje si videl sulico?

Dolbsti = vrtati, sekati proti sredini.

Tesati = sekati ob straneh.

Trščate noge = suhe ko trska, torej koščene, močne.

Klinast rep = trd, podoben klinu.

Košata glava = velika, našopirjena (košato drevo).

Plezavka = ker lahko in veliko pleza. Pleza pa le navzgor. Kateri sesalec zna plezati?

Hasljiv = koristen.

Detli = lepo pisane žolne. Brglez, katerega gotovo poznate, je tudi detal.

Za to smo porabili dve uri.

V torek imam na urniku $1\frac{1}{2}$ ure spisje. Te pol ure porabim za pripravo spisne naloge.

Janko Toman.

(Konec prih.)

Ukazi in odredbe šolskih oblastev.

XVI. O gojitvi lanoreje.

C. kr. deželni šolski svet razglašča nastopni razpis:

Z. 1378

L. Sch. R. Bei den im Februar 1893 im hohen k. k. Ackerbauministerium abgehaltenen Berathungen in Angelegenheiten des Flachsbauwes wurde unter andern eine Resolution gefasst, es möge angestrebt werden, dass der Flachsbau in jenen Gegenden, in welchen die Bedingungen hierfür vorhanden sind, auch beim Unterrichte in der Volksschule berücksichtigt werde.

Von den Theilnehmern dieser Enquête wurde in dieser Beziehung keineswegs ein systematischer Unterricht, sondern nur die Veranstaltung gewünscht, dass namentlich

bei der Wahl der Lesestücke auf Flachsbau und Flachsbereitung Rücksicht genommen werde, sowie, dass die Lehrer bei ihren Belehrungen dieser Disciplin Aufmerksamkeit schenken, und die Schulkinder gelegentlich von Excursionen zu Flachsfeldern und Röststalten führen und überhaupt mit den Flachsbereitungsarten bekannt machen.

Ferner wurde angeregt, dass die Zöglinge der Lehrerbildungsanstalten in Flachsbautreibenden Gegenden mit diesem Zweige des landwirtschaftlichen Unterrichtes näher vertraut gemacht werden.

Infolge Erlasses des hohen k. k. Ministeriums für Cultus und Unterricht vom 4. Juni l. J. Z. 12299 wird demnach der